

Iiris Nikanne

FM, tohtoriopiskelija
Teologian ja uskonnotutkimuksen
tohtoriohjelma, Helsingin yliopisto
iiris.nikanne@helsinki.fi

Turvapaikka Kristuksessa: Islamista kristinuskoon kääntyneiden turvapaikanhakijoiden kokemuksia kääntymisprosessista

Avainsanat: turvapaikanhakijat, uskonnollinen kääntyminen, kääntymiskokemukset, uskontojen ja kulttuurien kohtaaminen

Kriisitilanteessa ihminen rakentaa uudelleen suhteensa itseensä ja ympäristöönsä, ja joillain tähän prosessiin voi liittyä myös uskonnollisten näkemysten uudelleenarviointia. Ne turvapaikanhakijat, jotka kääntyvät islamista kristinuskoon, käyvät läpi hengellisesti, henkisesti ja sosiaalisesti haastavan prosessin, joka voi toisaalta auttaa heitä pääsemään yli menneistä traumoista ja antaa merkityksellisyyttä, turvaa ja pysyvyyttä muuten vaikeassa ja epävarmassa elämäntilanteessa. Juridisesti turvapaikanhakijaksi määritellään henkilö, jolla on vireillä oleva turvapaikkahakemus, mutta tekstin sujuvuuden vuoksi tässä artikkelissa turvapaikanhakijalla viitataan kaikkiin turvapaikkaa hakeneisiin riippumatta heidän turvapaikkahakemuksensa statuksesta. Artikkelin pohjautuu Helsingin yliopiston Lähi-idän tutkimuksen oppiaineeseen tehtyyn pro gradu -tutkielmaani, ja olen parhailaan jatkamassa tutkimusta aiheesta Helsingin yliopiston Teologian ja uskonnotutkimuksen tohtoriohjelmassa.

Pyrkimyksenä tavoittaa kääntyneiden oma ääni

Vuonna 2015 Suomeen saapui ennätysmäärä turvapaikanhakijoita pääosin muslimienemmistöisistä maista. Kristilliset seurakunnat osallistuiivat turvapaikanhakijoiden auttamiseen, minkä lisäksi osa erityisesti luterilaisen kirkon ulkopuolelle sijoittuvista

protestanttisista seurakunnista (nk. vapaat suunnat) teki myös aktiivista evankeliointia. Samaan aikaan maahanmuuttolainsäädäntöä kiristettiin ja kansainvälisen suojelun saamisesta tuli entistä vaikeampaa, mikä johti siihen, että yhä useammat hakijat saivat kielteisen oleskelulupapäätöksen.

Kristinuskoon kääntymiseen vedonneita on ollut turvapaikanhakijoiden keskuudessa aina, mutta siinä missä aiemmin kyse oli yksittäistapauksista, edellä mainittua tapahtumaketjua seurasi se, että vuodesta 2016 alkaen näiden hakemusten määrä alkoi kasvaa huomattavasti. Virallisia tilastoja määristä ei ole saatavilla, mutta suuntaa antavien arvioiden mukaan puhutaan ainakin lähemmäs kahdestatuhannesta hakemuksesta. Islamista kristinuskoon kääntyminen turvapaikkaperusteena perustuu siihen, että se voi joissain tapauksissa johtaa vainoon, joka täyttää ne kriteerit, joiden perusteella Suomi on sitoutunut myöntämään kansainvälistä suojelua.

Koska kääntymiseen on vedottu usein vasta kielteisen oleskelulupapäätöksen jälkeen ja uusi hakuperuste antaa turvapaikanhakijalle uuden mahdollisuuden hakea kansainvälistä suojelua, kääntymisten aitoutta on kyseenalaistettu. Siinä missä muistakin yhteiskunnan turvarakenteista pyrkivät pääsemään osallisiksi myös sellaiset, jotka eivät niiden edellyttämiä kriteereitä täytä, on syytä

olettaa, että niin on myös tämän turvapaik-
kaperusteen kohdalla. Samaan aikaan järjes-
telmästä hyötymään pyrkivät eivät poista ni-
iden henkilöiden olemassaoloa, joiden vuoksi
peruste on alun perin luotu.

Aiemman tutkimuksen valossa olisi ole-
tettavaa, että myös tässä tilanteessa, jossa
eri kulttuurit kohtaavat ja suuri määrä eri
tavalla uskovia ihmisiä päätyy uudella ta-
valla tekemisiin toistensa kanssa, tapahtuu
uskonnollisten näkemysten ja tapojen ky-
seenalaistamista ja muovautumista. Lisäksi
turvapaikanhakijoiden elämäntilanteessa
on myös lukuisia tekijöitä, jotka edistävät
uskonnollisen kääntymisen todennäköisyyttä,
kuten esimerkiksi elämän kriisi, maantie-
teellinen liikkuvuus, heikentyneet suhteet
aiempiin sosiaalisiin verkostoihin, nuori ikä
ja suuri määrä vapaa-aikaa.

Tutkimukseni tarkastelee niitä, jotka ovat
käyneet läpi uskonnollisen muutoksen ja
pyrkii lisäämään tietoa siitä, millaisen pro-
sessin he ovat kokeneet. Tavoitteena on siis
tuoda esille kääntyneiden omaa ääntä tilan-
teessa, jossa nämä ihmiset ovat useiden ulko-
puolisten tahojen voimakkaan määrittelyn
kohteena. Koska asetelma tähtää kääntynei-
den narratiivien tavoittamiseen ottamatta
kriittisesti kantaa tarinoissa esitettyihin
asioihin, on tärkeää huomioida, että kyse on
tietyn ihmisryhmän subjektiivisesta todel-
lisuudesta kerrottuna tietystä sosiaalisessa
kontekstissa.

Haastattelin pro gradu -tutkielmaani
varten vuosina 2017–2018 kymmentä itsen-
sä islamista kristinuskoon kääntyneeksi
määrittelevää turvapaikanhakijaa yhdestä
luterilaisesta ja kahdesta vapaan suunnan
seurakunnasta pääkaupunkiseudulla. Tuki-
aineistoksi haastattelin myös näiden seura-
kuntien pastoreita, joiden havainnot olivat
pääosin linjassa haastateltujen kääntynei-
den tarinoiden kanssa, mikä lisää tulosten
siirrettävyyttä myös otoksen ulkopuolelle.
Haastateltavilla viitataan tässä artikkelissa
haastateltuihin turvapaikanhakijoihin, ja
käytetyt lainaukset ovat heidän kanssaan
käydyistä haastatteluista. Haastateltavista
yhdeksän oli kansalaisuudeltaan irakilaisia
ja yksi egyptiläinen. He kaikki olivat miehiä,
ja heidän ikänsä vaihteli parikymppisestä
nelikymppiseen ja koulutustaso vain vähän
kouluja käyneistä yliopistossa opiskelleisiin.
Uskonnollisen taustan suhteen joukossa oli
sekä sunni- että shiiataustaisia, ja valtaosa
oli tuoreita kääntyneitä, mutta kaksi kertoi
kääntyneensä jo useita vuosia ennen haas-
tatteluja. Haastatteltujen aikaan enemmistö
vielä odotti turvapaikkapäätöstä. Suurin osa
haastatteluista tehtiin arabiaksi osittain tul-
kin avustuksella ja loput englanniksi.

Toisenlainen kokemus uskonnollisuudesta

Kaikki haastateltavat mielsivät itsensä mus-
limitaustaisiksi, mutta heidän suhteensa is-
lamiin vaihteli. Haastateltavien joukossa oli
sekä perheensä vakaumukselliseksi että ta-
pauskovaiseksi määritteleviä. Osalle uskon-
nolla ei ollut koskaan ollut erityisen suurta
henkilökohtaista merkitystä, kun taas osa oli
yrittänyt etsiä vastauksia hengellisiin kysy-
myksiin, muttei ollut löytänyt niitä islamista.
Monille irakilaisille, joiden tarinoissa Irakin
pitkittyneet uskontoryhmien väliset väkival-
taisuudet olivat voimakkaasti läsnä, islamin
nimissä tehty väkivalta korostui syynä uskon
menettämislle. Monet puhuivat siitä, kuin-
ka sunneilla ja shiioilla on sama Koraani,
mutta silti molemmiin puolin on samanlaisia
ongelmia; muun muassa uskonnollisten ja
poliittisten johtajien korruptio, väkivaltai-
suudet ja lähimmäisenrakkauden puute yh-
teiskunnassa nousivat esiin kertomuksissa.
Vastaavasti Euroopassa suhteellisesti parem-
min toteutuva vapaus, rauha ja heikko-osais-
ten tukeminen yhdistettiin kristinuskoon.
Ennen Eurooppaan tulemistä monilla iraki-
laisilla haastateltavilla oli ollut negatiivisia
ennakkoluuloja kristinuskoa ja kristittyjä
kohtaan.

Irakissa ei ole samanlaista vapautta
kuin esimerkiksi Euroopassa. En pitä-
nyt Irakin muslimijärjestelmästä. - -
Muslimijohtajat saavat aikaan huonon
järjestelmän. - - Imaamit opettivat is-
lamista ja kuinka toimia Jumalan tah-
don mukaan, mutta jos heillä itsellään
oli ongelma jonkun kanssa, he tappoi-
vat hänet. Irakissa ei voinut kritisoida
uskonnollisia johtajia. Euroopassa ih-
miset välittävät jopa eläimistä ja ovat
surullisia, jos niille käy jotain, mutta
Irakissa ihmisiä kuolee, eikä siitä väli-
tetä. - - Usko oli vain ihmisten sanoissa,
mutta sisäisesti kaikilla oli ongelmia.
Nämä ongelmat ovat samoja kaikille
muslimeille, niin sunneille kuin shiioil-
lekin. Molemmilla on väkivaltaisia
aseistettuja ryhmiä ja terroristiryhmiä.
Sunnien ja shiiojen välillä on joitain
eroavaisuuksia, mutta molemmilla on
sama Koraani, ja molemmat ryhmät
tappavat ja tekevät pahoja asioita.

Valtaosa haastateltavista kertoi päätyneensä
seurakuntiin alun perin muista kuin uskon-
nollisista syistä. Useissa tarinoissa toistui se,
että he olivat olleet vastaanottokeskuksissa
kaukana perheistään yksinäisiä ja vailla mie-
lekästä tekemistä, ja siis pä saatuaan kutsun

seurakunnan tapahtumaan he osallistuiivat lähinnä saadakseen muuta ajateltavaa. Kiinnostus kristinuskoa kohtaan oli herännyt myöhemmin, ja yleisimpänä syynä oli se, että kristittyjen kohtaaminen oli rikkonut aiempia ennakkoluuloja: siinä missä he olivat oletteet kristittyjen olevan moraalittomia ja vihamielisiä muslimeita kohtaan, seurakunnissa heitä kohdeltiinkin ystävällisesti ja vieraanvaraisesti. Kun kristinusko oli erilaista kuin mitä he olivat ajatelleet sen olevan, se herätti mielenkiintoa oppia siitä lisää. Joillain käänteentekevästä kokemuksesta oli ylläluonnolliseksi rukousvastaukseksi mielletty tapahtuma.

Vastaanottokeskukseen tuli autoja hakemaan ihmisiä kirkkoon, joten menin mukaan. En ollut kiinnostunut kristinuskosta, mutta minun oli tosi paha olla vastaanottokeskuksessa ja halusin saada jotain vaihtelua. Mutta siellä [kirkossa] mieleeni heräsi kysymyksiä: mihin he uskovat ja miksi he uskovat niin?

Kristinuskon opetuksissa haastateltaviin vetosi erityisesti kaikkia tasa-arvoisesti koskeva ehdoton rakkaus. Heitä oli puhutellut se, kuinka Jeesuksen opettama lähimmäisenrakkaus ulottui jopa vihamiehiin. Haastateluissa toistui se, että kristinuskon Jumala koettiin rakastavana ja ihmisille hyvää haluavana, kun taas islamin jumalakuva yhdistyi vihaan. Vastaavasti monet näkivät Jeesuksen ja profeetta Muhammadin moraalisesti hyvin erilaisina hahmoina. Toisaalta useampi kertoi kamppailleensa myös Vanhan testamentin väkivallan kanssa. Haastateltavilla oli korostuneen negatiivinen käsitys vanhasta ja positiivinen kuva uudesta uskostaan, mikä on tyypillistä tuoreille kääntyneille. Samaa aikaan monet olivat jossain vaiheessa käyneet läpi hengellisiä kamppailuja ja olleet epävarmoja uskomuksistaan ja päätöksistään, ja asiaan liittyvää ahdistusta lisäsi se, ettei kyseessä ollut vain henkilökohtainen asia, vaan he pelkäsivät islamista luopumisesta seuraavan myös väkivaltaa ja muita sosiaalisia seurauksia.

Muslimien Jumala, jos heillä on Jumala, käskee seuraajaansa tappamaan ja satuttamaan ihmisiä. Muslimit pitävät itseään muita parempina. Tämä on yksi asia. Toiseksi, jos heillä on Jumala, se Jumala ei välitä uskovista, hän vain antaa käskyjä siitä mitä saa ja mitä ei saa tehdä, mutta hän ei etsi suhdetta ihmisten kanssa. Meidän Jumalamme, hän rakastaa kaikkia. Ja hän haluaa meidät kaikki yhteyteensä.

Kääntymisen sosiaalinen hinta

Valtaosalla haastateltavista perhe ja muu yhteisö oli saanut tietää kääntymisestä, mistä oli seurannut yhteyksien katkaisemista heihin. Monia oli lisäksi uhkailtu väkivallalla, ja kaksi haastateltavaa kertoi, että uhka oli myös toteutunut. Toinen heistä oli kääntynyt jo Irakissa ja oli perheineen kokenut siellä vainoa omakohtaisesti. Toisen kohdalla puolestaan kunniaväkivallan uhriksi oli joutunut hänen vaimonsa Irakissa, ja samalla hän oli menettänyt oikeuden olla lapsiinsa yhteydessä, sillä uhalla että heitäkin satutetaan, mikäli yhteydenpitoyritykset jatkuisivat. Haastateltavat ilmaisivat surua yhteyksien katkeamisesta ja kertoivat rukoilevansa tilanteen muuttuvan. Osalla yhteys oli edelleen säilynyt äitiin tai siskoon.

He syyttivät ja pilkkasivat minua. He erottivat minut heimosta, ja setäni, joka on kiivas muslimi, sanoi tappaavansa minut, jos palaan Irakiin. Olen hyväksynyt tämän ja tiedän, millainen tilanne Irakissa on. Toivon ja olen rukoillut monta kertaa, että Jeesus koskettaisi heitä ja koko Irakia, jotta tilanne muuttuisi. Koska tiedän, että Jeesus on ainoa, joka voi tehdä sen perheelleni ja muille. Me tarvitsemme Jeesusta siellä, koska minä en voi etkä sinä voi saada aikaan muutosta, vain Jeesus voi muuttaa kaiken.

Useat kertoivat, että myös muslimit Suomessa, käytännössä toiset turvapaikanhakijat, olivat lakanneet olemasta heihin yhteydessä kääntymisen jälkeen. Monet puhuivat syrjinnästä ja loukkauksista, jotkut myös uhkailusta. Muslimien reaktioissa oli kuitenkin yksilöllistä hajontaa, ja eräs haastateltava esimerkiksi sanoi toisten muslimien puolustaneen häntä syrjintää vastaan. Toinen haastateltava taas oli onnistunut säilyttämään läheisen ystävyys-suhteen muslimiystävänsä ja kertoi, että osa vastaanottokeskuksen muslimeista oli ollut kiinnostuneita kuulemaan hänen kokemuksistaan seurakunnassa. Aiempien sosiaalisten suhteiden katketessa monet ilmaisivat saaneensa lohtua uudesta yhteisöstä seurakunnassa ja kokivat löytäneensä sitä kautta uuden perheen.

Valtaosa muslimeista vastaanottokeskuksessa ja suomen kielen kurssilla on sulkenut minut ulkopuolelle, ja yleisesti näen vihaa minua kohtaan. Mutta tiedän, että tällaista se on ja tämä on se hinta, joka pitää maksaa.

Kun olin syömässä, eräs muslimi otti tarjottimeni, heitti sen roskiin ja käski minun poistua. - - Mutta toiset muslimit moittivat häntä siitä.

Uusi elämä uuden uskon myötä

Haasteista huolimatta haastateltavat kuvasivat myös uuden uskon positiivisia vaikutuksia hyvinvointiinsa. Yleisimmin toistuva teema oli tunteissa ja asenteissa tapahtunut muutos, joka ilmeni sisäisen mielenrauhan löytymisenä ja kykynä kohdella muita rakastavammin ja armollisemmin kuin ennen. Eräs haastateltava esimerkiksi sanoitti ihmeeksi sen, että aiemmin hän olisi halunnut kostaa niille, jotka olivat tappaneet hänen perheenjäseniään, mutta Jeesuksen löytämisen myötä hän oli kyennyt antamaan heille anteeksi ja rukoilemaan heidän puolestaan. Jotkut tunsi saaneensa kokonaan uuden elämän. He kokivat tulleen pelastetuiksi ja löytäneensä sitä kautta rauhan ja suunnan elämälleen sekä uudenlaisen turvallisuuden tunteen.

Jeesus muutti elämäni. Jeesus antaa minulle voimaa Pyhän Hengen kautta. Jeesus antaa minulle sen, mitä tarvitsen, ja olen varma, että Pyhä Henki on nytkin kanssamme. Jeesuksen löytämisen jälkeen kykenin aloittamaan elämäni uudestaan: aloin taas opiskella ja etsiä töitä. Elämäni palasi taas raitteilleen. Koen, että olin pimeydessä ja Jeesus veti minut pimeydestä valoon. Siksi minä seuraan Jeesusta ja uskon, että hän on todellinen Herramme. Minä rukoilen jatkuvasti toisten puolesta ja menen kirkkoon aina, kun minulla on aikaa. Jeesus muutti elämäni. Olin kuollut mies, olin paha mies, ennen Jeesuksen löytämistä. Mutta kun seuraan Jeesusta ja luen Raamatusta hänen opetuksiaan, nyt olen pelastettu hänen kauttaan taivaalliselle Isälle.

Haastateltavat toivoivat ihmisten ymmärtävän, että seurakunnissa käyvien muslimitaustaisten ihmisten joukossa on myös niitä, joista on tullut "oikeita kristittyjä". Sitä korostettiin myös, että kääntyminen on pitkä ja haastava prosessi ja siksi Jeesuksen esimerkiksi tulisi seurata osoittamalla rakkautta ja kärsivällisyyttä myös niitä kohtaan, jotka lähestyvät seurakuntia muista kuin uskonnollisista motiiveista.

Jotkut ajattelevat, ettemme me ole oikeita kristittyjä ja että me vain haluamme saada turvapaikan. Mutta jos joku puhuu kanssani, hän kyllä

näkee, että olen oikeasti kristitty. Ja muistakaa, mitä Jeesus sanoi: 'En ole tullut tuomitsemaan, olen tullut pelastamaan'. Olen todella surullinen siitä, että jotkut kristityt tuomitsevat meidät. Joudumme elämään jo sen kanssa, etteivät meidän perheemme hyväksy meitä, joten on vaikeaa, jos kristitytkään eivät hyväksy meitä. Jeesus hyväksyy kaikki.

Se on pitkä prosessi. Monet ovat vielä kasteen jälkeenkin hämmentyneitä ja heillä on paljon kysymyksiä. Saadaksemme hyviä tuloksia, tarvitsemme paljon rukouksia, viisautta ja kärsivällisyyttä. Koska vanhan uskonnon ajatuksista eroon pääseminen ei ole helppoa. Uuden ajatustavan oppiminen on kuin syntyminen uudestaan, ja siinä menee aikaa. Kirkon ei pitäisi luovuttaa, jos joku on poissa, häneen pitää olla yhteydessä ja hänelle pitää kertoa, että hän on tervetullut takaisin. Osoittaa välittämistä. Vaikka joku tulisi vain oleskeluluvan vuoksi, tämä ystävällisyys ja Jumalan sanan kuuleminen vaikuttaa hänen sydämeensä. Loppujen lopuksi me olemme kaikki ihmisiä, me olemme kaikki syntisiä.

Raskas mutta eheyttävä prosessi

Turvapaikanhakijat ovat jättäneet kotimaansa ja joutuvat rakentamaan elämänsä kokonaan uudelleen vierassa maassa. Monet kantavat mukanaan kokemuksia sodasta, väkivallasta ja vainosta, ja Suomessa he kohtaavat ennakkoluuloja, rasismia ja syrjintää. Useat odottavat vuosia epävarmuudessa päätöstä siitä, saavatko he luvan jäädä Suomeen vai ei, monesti erossa perheestään ja kantaen huolta läheistensä turvallisuudesta.

Kriisitilanteessa ihminen rakentaa uudelleen suhteensa itseensä ja ympäristöönsä, ja joillain tähän prosessiin voi liittyä myös uskonnollisten näkemysten uudelleenarviointia. Ne turvapaikanhakijat, jotka kääntyvät islamista kristinuskoon, käyvät läpi hengellisesti, henkisesti ja sosiaalisesti haastavan mutta samalla mahdollisesti eheyttävän prosessin. Hengelliseen todellisuuteen uskoville kyse voi olla niinkin suurista asioista kuin ikuisen elämän ja kuoleman kysymysten kanssa kamppailemisesta, minkä lisäksi kääntyminen saattaa johtaa myös tärkeiden ihmissuhteiden katkeamiseen ja pelkoon omasta ja läheisten turvallisuudesta. Samaan aikaan uusi usko voi antaa mahdollisuuden löytää rauhan raskaan menneisyyden kanssa sekä tuoda merkityksellisyyttä, turvaa ja

pysyvyyttä muuten vaikeassa ja epävarmassa elämäntilanteessa. Monissa kristillisissä yhteisöissä yhteisöllisyydellä on keskeinen rooli, ja uskonnollinen yhteisö voi myös tarjota korvaavia sosiaalisia suhteita, mikä on erityisen tärkeää turvapaikanhakijoille, jotka tulevat kulttuureista, joissa yhteisöjen merkitys korostuu.

Tärkeämpää kuin oleskeluluvan saaminen Suomesta on oleskelulupa Taivaassa, jonka olemme saaneet Jeesuksen kautta. Meillä on turvapaikka Kristuksessa. Riippumatta siitä mitä tapahtuu, sitä ei kukaan voi koskaan ottaa meiltä pois.

Lähteet

- Akcapar, Sebnem Koser (2006). Conversion as a Migration Strategy in a Transit Country: Iranian Shiites Becoming Christians in Turkey. *The International Migration Review*, 40 (4), 817–853.
- Paloutzian, Raymond F. & Crystal. L. Park (2013). *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality*. 2 p. New York, NY: The Guilford Press.
- Radford, David (2015). *Religious Identity and Social Change: Explaining Christian Conversion in a Muslim World*. London: Routledge.
- Rambo, Lewis Ray (1993). *Understanding Religious Conversion*. New Haven: Yale University Press.

COLONIAL/RACIAL HISTORIES, NATIONAL NARRATIVES AND TRANSNATIONAL MIGRATION -KONFERENSSI

11–14 January 2021, online, University of Helsinki, Finland

20TH NORDIC MIGRATION RESEARCH CONFERENCE & 17TH ETMU CONFERENCE

Covid-19 -pandemian vuoksi kansainvälisen Colonial/Racial Histories, National Narratives and Transnational Migration -konferenssin ajankohta Helsingin yliopistossa on muuttunut!

Uusi päivämäärä on 11.–14.1.2021 ja konferenssi tullaan järjestämään täysin digitaalisesti. Konferenssi on samalla kertaa kahden vuoden välein pidettävä pohjoismainen Nordic Migration Conference sekä vuosittain järjestettävä ETMU-päivät. Konferenssin järjestävät Siirtolaisuusinstituutti, CEREN/Helsingin yliopisto, Nordic Migration Research (NMR) ja Etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seura (ETMU).

Due to the Covid-19 situation and global uncertainty the 20th Nordic Migration Research Conference and the 17th ETMU conference has been postponed and will jointly be organized online at the University of Helsinki, Finland, on January 11–14, 2021. The conference is organized by The Migration Institute of Finland, CEREN/University of Helsinki, Nordic Migration Research (NMR) and The Society for the Study of Ethnic Relations and International Migration (ETMU).

Ilmoittautuminen alkaa pian!
Conference registration will be opening soon!

More information / Lisätietoa:

<https://www.helsinki.fi/en/conferences/20th-nordic-migration-research-conference-and-17th-etmu-conference/about>